

Nd.

103. Frumvarp til laga

um breyting á lögum nr. 17. janúar 1935, um meðferð og sölu mjólkur og rjóma o. fl.

Flm.: Jörundur Brynjólfsson, Bjarni Ásgeirsson, Bjarni Bjarnason.

1. gr.

2. gr. laganna skal orða svo:

Í öllum þeim kaupstöðum og kaupsþúnum, þar sem fram getur farið dagleg sala á mjólk og rjóma frá mjólkurbúum, sem viðurkennd verða til þess af landbúnaðar- ráðherra, skal gjald, er nefnist verðjöfnunargjald, lagt á alla neytlunmjólk og rjóma frá mjólkurbúum, félögum eða einstökum mönnum.

Verðjöfnunargjaldið skal vera til verðupphótar á þá mjólk, sem notuð er til vinnslu í viðurkenndum mjólkurbúum, sem starfa á verðjöfnunarsvæðinu, og slík verðjöfnun jafnan, eftir því sem við verður komið, miðuð við það, að allir mjólkur- framleiðendur á verðjöfnunarsvæðinu fái sama verð fyrir mjólk sína komna á sölu- stað verðjöfnunarsvæðisins, unna eða óunna, enda skal þá stöðvarkostnaður allur, þar í talinn vinnslukostnaður hvernar tegundar, talinn jafn hjá öllum framleiðend- um, en slíkan kostnað ákveður mjólkursölunefnd, eftir því sem hún telur hæfilegt, að fengnum skýrslum um slíkan starfrækslukostnað mjólkurbús eða búá á verðjöfn- unarsvæðinu.

Undanþegin verðjöfnunargjaldi (sbr. þó 5. gr.) er mjólk, sem framleidd er á ræktuðu landi innan sama kaupstaðar og kaupsþúns, sem hún er seld í. Undanþágan gildir fyrir eina kú fyrir hvern fullræktaðan hektara af túni og hlutfallslega fyrir brot úr hektara, sem framleiðandi notar til fóðurframleiðslu innan kaupstaðar- ins eða kaupsþúnsins.

Við verðjöfnun samkvæmt fyrstu málsgrein skal þess gætt, að verð fyrir mjólk, sem framleidd er í bæjarlöndum Reykjavíkur og Hafnarfjarðar (miðað við bæjar- löndin eins og þau eru nú ákveðin) og framangreind undanþága takmarkar (1 kúr á ha.), verði hið sama til framleiðanda sem á árinu 1936, að óbreyttu stöðvargjaldi, útsöluverði mjólkurinnar og því verði, sem aðrir framleiðendur á verðjöfnunarsvæð- inu hefðu fengið, ef verðjöfnun samkvæmt ákvæðum þessarar greinar hefði verið framkvæmd fyrir árið 1936. Ef það verð lækkar um 5% eða meira, skal mjólkur- verð til þeirra framleiðenda í bæjarlöndunum, er að ofan getur, á næsta ári lækka að sama skapi.

2. gr.

3. málslíður 3. gr. laganna („Verðjöfnunargjaldið skal vera . . . á verðjöfnunar- svæðinu“) fellur niður.

3. gr.

Á eftir 4. málslið 5. gr. laganna („skal þá . . . úr hverri kú“) kemur nýr málsliður: Nú kemur það í ljós í árslok, að hlutfallið milli mjólkurverðs til þeirra framleiðenda, er njóta undanþágu til mjólkursölu beint til neytenda, og hinna, er afhent hafa mjólk sína samsölunni, breytist um meira en 5% á árinu frá því, sem var á árinu 1936, og er þá mjólkursölu nefnd heimilt að samræma verðið á næsta ári með hækkun eða lækkun verðjöfnunargjalds.

4. gr.

2. og 3. málsg. 15. gr. laganna falli niður, en í stað þeirra komi svo hljóðandi málsgrein:

Ef mjólk, rjómi eða skyr er flutt inn á sölusvæði einhvers verðjöfnunarsvæðis af öðrum en þeim, sem sérleyfi hafa þar til sölu á þeim, eða ef þær finnast í bátum, skipum, bifreiðum eða öðrum flutningatekjum, svo nærri sölusvæði eða á leið til sölusvæðis, að telja má sannað, að átt hefir að flytja vörurnar inn á svæðið í heimildarleysi, þá skulu vörur þessar gerðar upptækar, og sá, er flutninginn annast, eða aðrir, sem meðsekir reynast, skulu sæta sektum samkvæmt ákvæðum 1. málsgreinar þessarar greinar.

Andvirði upptækrar vöru rennur í verðjöfnunarsjóð þess verðjöfnunarsvæðis, sem brotið er framið á.

Greinargerð.

Frumvarp þetta er flutt að tilhlutun landbúnaðarráðherra, og fylgdu því svo hljóðandi athugasemdir og skýringar:

Þegar mjólkurlögin voru upphaflega sett fyrir 2 og 2½ ári síðan, var talið, eftir því sem næst varð komið, að öll mjólkurframleiðsla til sölu, er kom til mjólkurbúanna austan og vestan heiðar, mundi nema ca. 6.4 millj. lítrum. Var þá solumjólk 3,4 millj. lítrar og vinnslumjólk 3 millj. lítrar.

Við þetta ástand og þessi söluhlutföll mjólkurframleiðslunnar á þessu svæði voru verðjöfnunarákvæði laganna upphaflega að mestu miðuð. Var þá talið, að 8% verðjöfnunargjald myndi nægja til að framkvæma fulla verðjöfnun meðal framleiðenda með hagkvæmari verkaskiptingu milli allra mjólkurbúanna.

Á þessu er nú orðin sú breyting, sem fáa óraði fyrir, að kæmi svo fljótt sem raun er á orðin, að hjá mjólkurbúunum á svæðinu hefir mjólkurframleiðslan aukizt um 83%, eða er nú 11.7 millj. lítrar, í stað 6.4 millj. lítra 1933. Aukningin hjá mjólkurbúunum er því orðin 5,2 millj. á þessum árum. Þess skal getið, að hvorki nú né 1933 er talin með sú mjólk, sem seld er á svæðinu utan samtaka mjólkurbúanna. Til samanburðar má geta þess, að hjá Norðmönnum, sem settu sér mjólkurlög 1930, hefir mjólkuraukning austanfjalls þar orðið ca. 27% á þeim 6 árum, sem síðan eru liðin, og er það talið gífurlega mikið þar. Þegar þess er nú gætt jafnframt, að langmestur hluti þessarar aukningar hjá oss fer í verðminnstu vinnsluvörurnar, eins og t. d. ost til útflutnings, gefur það að skilja, að verðjöfnunargjaldið, sem miðað var við að gæti jafnað verð á 3 millj. lítra, sem færi í vinnsluvörur, hrekkur skammt, þegar þetta er orðið eins og nú er, 6,7 millj. lítrar, og aukningin fer mest öll í verðminni vörur en vinnsluvörur þær, sem upphaflega þurfti að verðuppbæta.

Eftirfarandi yfirlit um greiðslur og tekjur verðjöfnunarsjóðs á árinu 1936 sýna þetta þá líka ljósast:

Kröfur til verðuppbóta á árinu 1936:

1. vegna vinnslu á mjólkurvörum	kr. 280682,87
2. vegna útflutnings á ostum	— 107805,36
	kr. 388488,23

Tekjur verðjöfnunarsjóðs á árinu 1936 hafa numið kr. 183596,96.

Af þessu hafa verið greiddar eftirstöðvar verðuppbóta fyrir árið 1935	kr. 52436,48	--	131160,48
Á vantar			kr. 257327,75

Á þessu sést, að mjólkuraukningin fer strax á fyrsta ári fullkomins skipulags samkvæmt lögnum langt fram úr því, sem gert hefir verið ráð fyrir, og það svo, að enda þótt sölustjórnin ákvæði í upphafi, að 2 aurum skyldi greiða lægra fyrir vinnslumjólk búanna á sölustað en neytlumjólk, vantar þó 52 þús. kr. á, að hægt sé að framkvæma þessa verðjöfnun. En það samsvarar ca. 1 eyr. á alla vinnslumjólkina. Er hún þá orðin 3 aurum lægri á sölustað en neytlumjólkinn. Þessi mismunur fer vitanlega vaxandi með auknu mjólkurmagni, og má bezt gera sér grein fyrir því með einföldu yfirliti um mjólkurmagn og kröfur til verðjöfnunar ár hvert:

Mjólkurmagnið 1935	9.9 millj. litrar
Neytlumjólk	4.8 — —
Vinnslumjólk	5.1 — —
	9.9 millj. litrar

Verðjöfnunarsjóður:

Tekjur	185 þús. kr.
Kröfur	238 — —

og vantar þá ca. 1 eyri á hvern lítra vinnslumjólkur til að ná þessari verðjöfnun, eins og fyrr segir, eða 52 þús. kr.

Mjólkurmagn 1936	11,7 millj. litrar
Neytlumjólk	5 — —
Vinnslumjólk	6,7 — —
	11,7 millj. litrar

Verðjöfnunarsjóður:

Tekjur	183 þús. kr.
Kröfur	440 — —

(Þar með taldar 52 þús. kr. eftirst. frá f. ári.)

og vantar þá 257 þús. kr., eða nálega 4 auru á hvern lítra vinnslumjólkurinnar, og er þá bilið á sölustað orðið í stað 2 aurar, eins og áætlað var, sem næst 6 aurar.

Með því að ekki verður annað séð en að aukinn aðflutningur að mjólkurbúnum sé enn fram undan, fer bil þetta vitanlega vaxandi, ef við svo býið er látið standa.

Er því hersýnilegt, að þau mjólkurbúin, sem hafa vinnsluvörurnar á markaðinum, síga niður ár frá ári í verði, meðan hin, sem hafa neytlumjólkina, standa í stað með sitt verð. Þetta hlýtur að leiða til þess, að verkaskiptingin verður að hætta og takast upp skipting á markaðinum, sem tryggir öllum sama verð, ef löginn veita ekki heimild til fullkonnari verðjöfnunar en verðjöfnunargjaldið eitt hrekkur til Yrði slíkt vitanlega öllum framleiðendum óhagstæðara.

Í lögnum eins og þau eru nú er ekkert ákvæði um það, hversu langt verðjöfnun skuli framkvæmd milli hinna ýmsu framleiðenda, sem senda vörur sínar á markaðinn, og var til þess ætlað, að slíkt yrði samkomulagsatriði milli mjólkurbúanna sjálfra eða fulltrúa þeirra. En einmitt að þetta atriði var lagt í sjálfsvald þeirra, hefir máske meira en nokkuð annað orðið þess valdandi, að ósamkomulag og tortryggni hefir orðið mikil milli mjólkurbúanna við framkvæmd laganna, og hver viljað hafa sinn hlut sem mestan, eins og verða vill. Sé það hinsvegar sett inn í löginn, eins og hér er gert ráð fyrir, að öll mjólkurbúin skuli hafa sama verð, miðað við sölustað, er reiptog þetta útilokað, og allir hafa jafnan hag af því, að sölufyrirkomulagið haldist sem bezt. Sú hefir meðal annars orðið reynslan meðal Norðmanna, að samkomulag framleiðenda um söluna hefir mjög batnað síðan þeir tóku upp til fulls þetta ákvæði.

Rétt mun vera að benda á það, að enda þótt verðjöfnun milli mjólkurbúanna yrði þannig að fullu framkvæmd, að þau fengju jafnt verð fyrir vöru sína miðað við sölustað, þýðir það engan veginn, að allir framleiðendur fái sama verð fyrir mjólk sína. Þeir, sem næst eru sölustað, losna vitanlega við margvislegan kostnað

móts við hina, er fjær búa, og fá því áfram hæsta verðið í sínar hendur. Þessu til skýringar má benda á, að árið 1935, þegar mismunur á sölustað varð raunverulega 3 au. á lítra milli vinnslu- og neytlumjólkur, varð mismunurinn milli framleiðendanna miklu meiri. Þeir, sem þá seldu neytlumjólkina, sem voru þeir, er næst voru sölustað, meðlimir Mjólkurfélags Reykjavíkur o. fl. fengu þá 6,6 au. hærra fyrir hvern lítra en meðlimir mjólkurbúanna, sem fjær eru, sé tekið meðaltalið hjá þeim. Er þá miðað við, að flutningskostnaður hjá þeim, sem seldu neytlumjólkina, sé að meðaltali 1 eyrir, og vinnsluaföll voru, eftir því sem þeir gáfu upp, $\frac{1}{2}$ eyrir á lítra.

Þó að full verðjöfnun miðað við sölustað hefði því verið framkvæmd á árinu 1935, hefðu bændur þeir, sem nær búa og forgangsrétt fengu þá til sölu neytlumjólkurinnar, samt fengið að meðaltali 3,6 aur. hærra verð fyrir hvern lítra en þeir, sem sendu mjólk sína til vinnsluhúanna. Þetta kemur til af því, að auk flutningsins að mjólkurbúunum, sem allir framleiðendur hafa, verða fjarliggjandi mjólkurbúin auk þess að kosta flutning til sölustaðar. Auk þess er samkv. þessum ákvæðum til þess ætlað, að mjólkurbúin hvert um sig beri ábyrgð á rekstri sínum, og þá að jafnaði miðað við það búíð, sem minnstan hefir rekstrarkostnað. Það er því sjáanlegt, að hlutur þeirra, sem nær búa sölustað, verður ávallt betri, þrátt fyrir jöfnuð þann, sem hér er áformaður.

Með breytingu refsíákvæðanna er það ekki tilætlunin að gera þau strangari en ákvæði gildandi laga eru um þau efni, heldur einungis hitt, að skýra þau svo, að þau nái til þess verknaðar, sem þau áttu að gera. En raunin hefir orðið sú undanfarið, að ógerningur hefir reynzt með gildandi ákvæðum að hafa það eftirlit, sem þörf er á til að hindra brot á lögnum. Má slíkt vera ljóst, þar sem ekki hefir verið talið hægt að koma fram ábyrgð á hendur hinum seku, fyrri en þeir hafa að fullu selt og afhent hinar óleyfilegu vörur.

Að lokum skal þess getið, að landbúnaðarráðberrá mun hafa í hyggju að koma fram með lagafrumvarp, ef þess gerist þörf, um nýtt fyrirkomulag á sölu smjörlíkis í landinu, og ennfremur um innflutningstoll á fódurbæti, sem mjög hefir verið til athugunar undanfarin ár. Er þá ætlað til, að þær tekjur, sem við þetta fást, renni í verðjöfnunarsjóð mjólkursamsölunnar, og minnka þá stöðugt líkurnar fyrir því, að verðjöfnunargjaldið þurfi að hækka frá því, sem nú er, til þess að ná þeim verðjöfnuði, sem gert er ráð fyrir í frumvarpinu.